

**BERNHARD SCHLINK'İN “DER VORLESER” ADLI YAPITINDA
GEÇMİŞLE HESAPLAŞMA OLGUSU**
**The Case of Reckoning with the Past in Bernard Schlinks' Novel
“The Reader”**

M. Rıdvan TATLICI

Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü
mrtatlici@atauni.edu.tr

Öz

II. Dünya Savaşı, öncesi ve sonrasıyla Alman tarihinin önemli bir kesiti olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanların neden olduğu bu savaşın bireysel ve toplumsal sonuçları doğal olarak Alman Edebiyatı'nın da ana konusu olmuştur. Bir savaşa neden olma, Yahudilere uygulanan soykırım ya da Avrupa ve yakın coğrafyanın yaşadığı sıkıntıların ana nedeni olma duygusu Alman insanını/yazarını derinden etkilemiştir. Özellikle savaşı bizzat yaşamış yazarlar yapıtlarını bir tür 'geçmişin üstesinden gelme' aracı olarak görmüştür. Çalışmamızın konusunu oluşturan 'Vorleser' ise savaşı bizzat yaşamamış, ama büyüklerinden dinleyen ve sonuçlarını içinde hisseden bir yazarın geçmişi sorgulama/onun üstesinden gelme bağlamında önemli bir yapıttır. Roman hem sıradışı öyküsü hem de mesajları açısından oldukça etkileyicidir. Ulaştığı dünya çapında başarı da bunun kanıtıdır.

Anahtar Kelimeler: *II. Dünya Savaşı, Geçmişin Üstesinden Gelme, Toplumsal Sorumluluk, Yahudi Soykırımı, B. Schlink*

Abstract

The World War II with its pre and post period is an important part of German History. Individual and social results of the war that German government caused have become the major subject in German literature. Being cause to a war, Jewish holocaust, and being the main cause of the depression of Europe and nearby geography has influenced German people and authors deeply. Authors especially who experienced the war thought their own works as a kind of means of challenge to the past. The aim of this study is to analyse Vorleser, one of the most important worldwide known novels about the World War II. Its author did not experience the war but listened to the war from elders and felt the results of the war inside, so Vorleser is the questioning of the past and the challenge of its author to the past. The novel is quite influential in terms of both its extraordinary narration/plot and messages.

Keywords: *The Worl War II, Challenge to the past, Social responsibility, Jewish holocaust, B. Schlink*

GİRİŞ

Geçmişle Hesaplaşma Olgusu

Almanya İkinci Dünya Savaşı'nı hem yaşamış hem de yaşatmış bir ülke olarak geçtiğimiz yüzyıla damgasını vurmuştur. Bu nedenle geçmişle hesaplaşma olgusu Alman insanı için Avrupa'nın diğer halklarından daha başla bir işlev üstlenmektedir. Savaş öncesi-sırası ve sonrasında yaşananlar toplumun belleğinde derin izler bırakmış, sadece geçmişi değil geleceği de, ya da sadece Almanları ve muhataplarını değil bütün Avrupa'yı hatta dünyayı etkilemiş ve belirleyici bir olgu haline gelmiştir. Geçmişle hesaplaşma Alman tarihinde politik tartışmalarda ve nasyonal sosyalizm ile ilgili pedagojik çalışmalarda yani tarihin unutulmamasına dair uyarı bağlamında toplumsal tramvayı simgelemiştir.

Geçmiş- Hatırlama-Tarihsel Politika

Geçmişle Hesaplaşma Geçmiş, Hatırlama ve Tarihsel Politikayı gündeme getirmiştir.¹ Çünkü geçmişle hesaplaşmada Geçmiş; kişinin geçmişi bireysel olarak yaşaması, geçmişin çizdiği tablonun sınırları içinde hayatını sürdürmesi, Hatırlama; geçmişi unutmadan yaşama, onu sürekli zihninde canlı tutma, Tarihsel Politika; bütün bu geçmişle hesaplaşma olgusunun ortaya çıkmasına neden olan politik ve toplumsal koşullar olarak imlenebilir. Geçmişle hesaplaşma geçmişi sistemli olarak hatırlamak, işlemek, geçmişte ortaya çıkan çatışmalara ve sorunlara karşı durmak anlamında ortaya çıkar.

Suç ve Sorumluluk Sorunu

Almanya'nın faşist geçmişi savaş sonrası edebiyatta ana konulardan biri olarak görülmüştür. Bu faşist geçmişte Suç ve Sorumluluk Sorunu (Schuld- und Verantwortungsfrage) önemli konulardan biri olarak kendini gösterir. Bu sorun kişinin sorumluluklarını yerine getirmesinde yapması gerekenlerin dışına çıkması ya da sorumluluklarını yerine getirmede yapması gerekenlerin sınırını iyi bilerek bunun dışına çıkmaması şeklinde iki zıt durumun birbirine karışması şeklinde ortaya çıkar. Bu anlamda duygusal olanla mantıksal olanın birbirine karışması tetikleyici birer unsur olarak değerlendirilir. Bu suç sorununun içinde yer alan ahlaki suç geçmişle hesaplaşmada politik suçlara göre daha ön planda olan bir suç türüdür. Çünkü kişinin kendi kendini yargılaması ve affetmesiyle ilgilidir ve vicdan kavramını ortaya çıkarır.² Alman yazarlar bu sorunu yapıtlarında çeşitli

¹ TORBEN, F.-MATTHIAS, N. Lorenz (Hrsg.), 2007: *Vergangenheitsbewältigung in Deutschland Debatten- und Diskursgeschichte des Nationalsozialismus nach 1945*, Transcript Verlag, Bielefeld, ss.11-14.

* Bernhard Schlink, Okuyucu, (Çev. Cemal Ener), İletişim Yayınları, 8. Baskı,

boyutlarıyla ele almışlar ve kendi yaşantılarıyla ya da yakınlarından dinledikleriyle harmanlayarak sorgulamaya çalışmışlardır. Savaş Sonrası Alman edebiyatının hemen her üyesi şu ya da bu şekilde suç ve sorumluluk olgusunu bir geçmişle hesaplaşma ve onun üstesinden gelme ögesi olarak kullanmıştır. Başka bir deyişle; bu olgu bir tür Katharsis işlevi görmüştür. Çalışmamıza konu edindiğimiz Vorleser* ise bu bağlamda ilginç bir yapıt olarak imlenebilir. Çünkü Schlink savaş kuşağı yazarı olmamasına rağmen yapıtını bu olguyu öne çıkararak şekillendirmiştir.

Roman İncelemesi Okuyucu - (Der Vorleser)

Arka planda geçmişle hesaplaşma olgusunun fon olarak kullanıldığı romanda Micheal ve Hanna adlı figürlerin yaşadıklarından yola çıkılarak dönemin panoraması çizilmiştir.

Roman Ben Anlatıcı Micheal'in sarılık hastalığının semptomlarıyla başlar. Micheal okuldan eve dönerken bir evin girişinde aniden kusar ve Hanna Schmitz adında bir bayan ona yardım eder. Kusması ve Hanna'nın ona yardım etmesi olayların başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir. Micheal bu olayı annesine anlattığında annesi onun o kadına gidip teşekkür etmesi gerektiğini dile getirir. Micheal Hanna'yı gördüğü anda ondan çok etkilenir ve eve geldiğinde sürekli onu düşünür. Micheal'in kadına karşı olan düşünceleri şu şekildedir: "*Benimle ilgilenen kadın, oldukça hoyrattı.*"

Uzun bir süre geçtikten sonra Micheal kadının adını dahi bilmeden elinde bir buket çiçekle ziyarete gider. Eve girince kadının evini inceler ve yaptıklarını izler. Onun vücuduna hayran kalır. Anlatıcının Hanna karakteriyle ilgili hayranlık içeren betimlemeleri dikkat çekicidir. "*Yüksek bir alın, çıkık bir elmacık kemikleri..., düz bir yay çizen dudaklar ve güçlü bir çene. Geniş, donuk, kadınsı bir yüz...*"(s. 15) "*Gözlerimi neden ondan ayıramamıştım? Çok güçlü ve ok kadınsı bir gövdesi vardı.*" (s.17)

Micheal hasta olduğu için bir süre okula gitmez. Hanna'dan çok etkilendiği için bir gün onu görmek ister ve onun evine gider ama Hanna evde yoktur. Daha sonra üniforma içinde gelir. Micheal onun tramvay biletçisi olduğunu anlar. Birlikte eve gelirler ve Hanna ona bodrumdaki kömür kovalarını getirmesini söyler. Fakat Micheal kömür alırken baştan aşağı kömür tozu olur ve Hanna da onu yıkaması gerektiğini dile getirir. Böylece onlar ilk kez birlikte olurlar. Bu birliktelikten sonra Micheal sürekli

İstanbul 2011.

² REICHEL, P. 2001: *Vergangenheitsbewältigung in Deutschland Die Auseinandersetzung mit der NS Diktatur in Politik und Justiz*, C.H.Beck Verlag, München, ss. 27-30

Hanna'yı özler ve onunla birlikte olmak ister. Onunla olmak ve buluşmak için Micheal eve geç gelmeye başlar. Bu durum aile ortamında gerginliğe sebep olur.

Micheal tanışmalarından 16 ya da 17 gün geçtikten sonra ilk kez Hanna'ya adını sorar. Ve böylece aralarında ilk kez ciddi bir konuşma geçer. Micheal hukuk eğitimi almaktadır. Hastalığından dolayı bir süre okula gidemediğini ve yeni gitmeye başladığını anlatır. Hanna ile geçirdiği o gün de Micheal okulda olmak zorundadır. *“Hasta olduğum son aylarda çok ders kaçırdım. Sınıfı geçmek istesem aptal gibi çalışmam gerekirdi. Zaten şu anda da okulda olmalıydım.”*(s.32) Micheal'in bu sözlerine Hanna oldukça sert tepki gösterir. *“Defol! Yorganı geriye çekti. Yatağımdan defol! Ve derslerini yapmazsan bir daha gelme. Aptal gibi çalışmak ha? Aptal ha? Bilet satmak ve sattığın biletlere delik açmak nasıl bir şeydir dersin?”*(s.32) Micheal Hanna'nın neden bu kadar sert bir şekilde tepki gösterdiğini anlamaz. Anlamak için kendi kendine tahminlerde bulunur. *“Eğer benim çalışmam aptalcaysa, onunkisi haydi haydi aptallıktı – onu kıran bu mu olmuştu? Ama ona ne kendi uğramışın, ne de onunkinin aptalca olduğunu söylememiştim ki. Yoksa aşığının başarısız biri olmasını mı istemiyordu?”* (s.33) Hanna'nın bu tepkisinin ardından Micheal kendini derslerine verir ve okul derslerini düzeltir. Hanna Micheal'e okulda neler öğrendiklerini ve hangi kitapları okuduklarını sorar. Micheal'in o kitaplardan bazılarını sesli okumasını ister. Micheal ise ona kendisinin okumasını söyler fakat Hanna Micheal'in sesinin çok güzel olduğunu ve ondan dinlemek istediğini dile getirir. Micheal artık buluşmalarında birlikte olmak yerine ilk önce Hanna'ya bir şeyler okur. Ona ilk önce Emilia Galotti'yi okur. Bu okumalarla birlikte onların arasındaki ilişki hep aynı şekilde gitmeye başlar. *“Sesli okuma, duş, sevişme ve biraz da yan yana yatma – buluşmalarımızın töreni oldu bu.”* (s.40).

Bir gün Micheal Hanna'yı görmek için tramvaya biner ama Hanna bu duruma çok sinirlenir ve bundan dolayı ilk kez ciddi bir şekilde kavga ederler. Daha sonra Hanna ile Micheal 4 günlüğüne bisiklet yolculuğuna çıkarlar. Bir sabah Micheal kalkar ve Hanna'ya kahvaltı almaya gider. Micheal, Hanna onu merak etmesin diye ona hemen geleceğini bildiren bir not bırakır. Hanna uyanır ve Micheal'i yanında bulamaz ve o gelene kadar çılgına döner. Micheal notu sorduğunda ise Hanna herhangi bir not görmediğini söyler. Bir gün Micheal'in ailesi tatile gider, o da Hanna'yı eve davet etmek ister ama tek sorun evde olan kız kardeşidir. Kız kardeşinin bir arkadaşına gitmesini ister ve bunun için bir mağazadan kazak ve pantolon çalar. Kız kardeşini böylece evden göndermeyi başarır. Hanna Micheal'lere gelince babasının kitaplarına hayran kalır ve Micheal'den sesli bir şekilde

okumasını ister.

Hanna aniden işini bırakır ve evinden taşınır. Micheal onu arar fakat ona ulaşamaz. Romanın şaşırtıcı bir noktası olan Hanna'nın ortadan kayboluşu aslında yeni bir sayfayı ya da hikayeyi başlatır. Micheal'in Hanna'sız geçen günleri onun için bir işkence olur. Fakat Micheal uzun bir süre sonra şaşırtıcı bir biçimde Hanna'yı bir seminer dersi için katıldığı mahkeme salonunda görür. O ana kadar büyük bir aşkla sevdiği kadını orada otururken görünce Micheal büyük bir şok yaşar. Hanna arkası dönük bir şekilde oturduğu için Micheal onu ilk anda fark edemez. Adı yüksek sesle okununca onun Hanna olduğunu anlar. Anlatıcının onu fark ettiği andaki duyguları ve edindiği izlenimleri şu şekildedir: *“Bu ismi derhal tanımuştum: Hanna Schmitz. Ardından silüetini de tanıdım; aşık olmadığım bir biçimde topuz yapılmış saçlarıyla başını, ensesini ve güçlü kollarını tanıdım. Dimdik duruyordu. Ayaklarını yere sağlam basıyordu. Kollarını gevşekçe sarkıtmıştı. Kısa kollu, gri bir elbise giymişti. Onu tanımuştum, ama hiçbir şey hissetmedim. Hiçbir şey hissetmedim.”*(s.85) Micheal sürekli neden Hanna'nın sanık sandalyesinde oturduğunu düşünür ve bunu açığa çıkarmaya çalışır. Hanna iş hayatı boyunca birtakım yerlerde çalışmıştır. Hanna tramvay biletçiliğinin ardından Siemens'te çalışmış ve ona ustabaşılık teklif edilmesine rağmen o, toplama kampında çalışmayı gönüllü olarak kabul etmiştir. Hanna'nın çalıştığı kampta bir komutan, muhafızlar, gözcüler ve Hanna'nın da içinde bulunduğu beş bekçi çalışır.

Hanna kampta zayıf ve hassas kızları yanına alır, onların işten muaf tutulmasını ister ve akşamları o kızlara yüksek sesle kitap okutturur. Ama bunu hiç kimse bilmez. Çünkü neler yapıldığını anlatmak yasaktır. Kamptaki küçük kız orada yaşadıklarını anlatan bir kitap yazmıştır. Fakat bu kitap mahkeme bittikten sonra yayımlanmıştır. Esirler Auschwitz'e gönderilmeden önce Krakov kampında kalırlar. Ağır işler yaparlar ama iyi yemekler yerler. Odalarda 6 kadın birlikte kalırlar. İçlerinde her zaman Auschwitz'e gönderilme korkusu vardır. Her ay altmış kadın Auschwitz'e gönderilir. Fakat artık kamp kapatıldığı için esirler batıya doğru başka bir tarafa gönderilmiştir. Anlatıcının şu cümleleri kadınların yaşadıklarını ve nasıl bir halde olduklarını gösterir niteliktedir. *“Kış mevsimiydi; kar yağıyordu ve kadınları fabrikada donduran, kamptaysa iyi kötü idare eden giysileri, böyle bir yürüyüş için çok yetersizdi; ayakta durur ya da yürürken dağılmayacak şekilde bağladıkları, ama kar ve buz üzerinde yapılacak uzun yürüyüşlere dayanması olanaksız bez parçaları ve gazete kâğıtlarından oluşan ayakkabılıysa daha da yetersizdi. Onları sadece yürümek de değildi; düpedüz dürtükleniyorlar, koşturuyorlardı... Çoğu esir yolda yığılıp*

kalmış, bazıları bir ambarda ya da yalnızca bir duvar dibinde geçirilen gecelerin sabahında oldukları yerden kalkmamışlardı. Birinci haftanın sonunda kadınların neredeyse yarısı ölmüştü.” (s.107)

Savaştan dolayı kamp kapanır ve esirler batıya doğru yol alırlar. Gözcüler de esirlerle birlikte gitmişlerdir. Geceleri de nereyi bulurlarsa orada gecelerler. O gece de esirler bir kiliseye sığınmış, gözcüler de papaz evinde kalmışlardır. Atılan bombalar kiliseye düşmüştür ve büyük bir patlamayla yangın çıkmıştır. O geceki patlamada esirlerden sadece bir anne ve kızı hayatta kalmıştır. Kız da mahkemeye gelmiş fakat annesi İsrail’de kalmıştır. Atılan bombalar kiliseye isabet etmiş ama görevli bekçiler kapıları açmamış ve içerdeki esirler yanarak ölmüşlerdir.

Anne ve kızın bu yangından kurtulmayı başarması onların kilisenin dar asma katına çıkmasına ve yanan kiriş kalaslarının onlara değmeden yanarak bir bir aşağı düşmesine bağlıdır. Yangından iki gün sonra o dehşet verici ortamdan çıkabilmeyi başarmışlar ve köylülerin desteğiyle hayatta kalmışlardır.

Mahkeme heyeti o geceki yangına ait raporu sunar. Raporda yaralıların hastaneye sevkiyatı sırasında görevli olanların isimleri yazar. Geride kalan gözcü kadınlar ise mahkemede yargılananlardır. Raporda olay yerinde kalan gözcü kadınların yangına karşı bir şey yapmadıkları ve kapıları açmadıkları saptanabilir. Sanıklar bu raporu kabul etmezken içlerinden birisi Hanna’yı işaret ederek raporu Hanna’nın yazdığını ve her şeyin onun suçu olduğunu söyler. Hanna diğer suçlular gibi kendi suçsuzluğunu kanıtlama derdine düşmeden sadece anlatılanları dinlemekle yetinir. Bunun üzerine mahkeme başkanı Hanna’ya ard arda sorular yönelir. Hanna ise açamayacaklarını, sorumluluk taşıdıklarını, açınca o kadar çok kadına sahip çıkamayacaklarını anlatmaya başlar. Hanna raporu kendisinin yazmadığını söyler ve bunun üzerine savcılardan biri Hanna’nın el yazısıyla rapordaki yazıyı karşılaştırmak ister. O esnada Hanna raporu yazdığını kabul eder ve müebbet hapis cezası alır. Mahkeme diğerlerinin de süreli bir şekilde cezalandırılmasına karar verir.

Micheal, Hanna’nın o ana kadar yaptıklarının nedenini anlar. Bulmaca gibi her şey bir anda çözüme kavuşur. Hanna bu yüzden Micheal’e ve kamptaki kızlara kitaplar okutur ve çıktıkları tatilde Micheal’in bıraktığı notu okuyamadığı için çığına döner, terfi etmeyi reddederek okuma yazmaya ihtiyacı olmayacak bir iş olarak kampta gözcü olmayı kabul eder. Bu durum karşısında Micheal türlü türlü düşünceler içine girer: “*Ama Hanna’nın okuma yazma bilmediği için duyduğu utanç, mahkemedeki ve*

toplama kampındaki davranışlarının nedeni miydi? Okuma yazma bilmeyen bir insan olarak utanılacak bir duruma düşmekten korktuğu için mi, bir cani olarak daha utanç verici bir durumu yeğliyordu? Okuma yazma bilmeyen bir insan olarak utanılacak bir duruma düşmekten korktuğu için mi suç işlemişti?” (s.117) Hanna bütün bunları okuma yazma bilmediği için kabullenir ve her şeye göz yummak zorunda kalır. Hayatında sürekli bunun mücadelesini vererek yaşadığı için mahkemede yaşadıkları onu çok fazla incitmez. Kendini sürekli saklayarak yaşamak zorundadır. Micheal mahkeme başkanına gidip Hanna'nın okuma yazma bilmediğini söylemek ister ama bunu Hanna ağır bir bedel ödemek zorunda kalmasına rağmen söylemediği için kendini durdurur. Bu konuda tek başına karar veremediği için babasıyla konuşma kararı alır ve babası ona şu şekilde cevap verir: “... *Son sözü ona bırakmalı, ama onunla konuşmalıdır; onunla, onun arkasından bir başkasıyla değil.*” (s.126) Babasının bu cevabı Micheal'i durdurur.

Bu arada Micheal evlenir ve bir kızı olur fakat kızı 5 yaşındayken eşinden boşanır. Çünkü eşiyile yaşadığı her şeyde Hanna'yı arar. Hanna hapisteyken Micheal Hanna ile tekrar bağlantı kurmaya çalışır. Micheal yüksek sesle kitaplar okur ve sesini kaydeder. Sesini kaydettiği kasetleri Hanna'ya onun mahkumiyetinin sekizinci yılında postalamaya başlar. Hanna bu kasetleri dinler ve okuma yazma öğrenmeye çalışır. Bir gün Micheal'e bir not gelir. Not Hanna'dandır. Ona teşekkür ettiğini bildirir. Bu onların arasında ilk selamlaşmadır aynı zamanda Hanna'nın okuma yazma öğrendiğinin bir göstergesidir. Micheal ona hiçbir şey yazmaz, sesini kaydederken de kişisel bir söz söylemeden metni okur. Mahkumiyetinin 18. Yılında Hanna'nın af dilekçesi kabul edilir. Bu haberi alan Micheal Hanna için ev ve iş ayarlar ve onu ilk kez cezaevine ziyarete gider. Micheal'in Hanna'yı gördüğü andaki düşünceleri şu şekilde gelişir: “*Hanna? Bankta oturan bu kadın Hanna mıydı? Ağarmış saçlar, alın ve yanaklarda, ağız kıvrımlarında derin, dikey kırışıklarla dolu bir yüz ve ağır bir gövde. Fazlasıyla dar, göğsüne, karnının ve kalçalarının çevresine yapışarak gerilmiş, açık mavi renkte bir elbise giymişti. Kucağına yasladığı ellerinde bir kitap tutuyordu. Okumuyordu. Dar okuma gözlüklerinin üzerinden, serçelere durmadan ekmek kırıntıları atan bir kadına bakıyordu. Neden sonra izlendiğini sezdi ve yüzünü bana çevirdi.*” (s.170)

Fakat Hanna cezaevinden çıkacağı gün sabaha karşı kendini asar. Hanna yedi bin mark para bırakmıştır ve bu parayı Micheal'in yangında kurtulan kıza vermesini istemiştir. Hanna'nın bu davranışı aslında onun cezaevinde dahi başkaları için bir şeyler yapmak istediğinin, yaşadığı kötü olaydan iyi bir sonuç çıkarmaya çalıştığı bir göstergesi olarak

yorumlanabilir. Micheal New York'ta oturan bu kızı bulur ve parayı ona teslim etmek için yola koyulur. Fakat kız parayı almak yerine bir derneğe verilmesini ister. Micheal bunun üzerine parayı bir derneğe bağışlar ve dernek Hanna'ya teşekkür ettiğini belirten bir yazı yazar. Micheal de bu yazıyı alır ve hayatında ilk ve son kez Hanna'nın mezarına gider.

Hanna ve Micheal'in arasındaki ilişki bir tesadüften doğmuştur. Aralarındaki büyük yaş farkı, ilişkinin gizliliği özellikle Micheal'in ailesinden gizlemesi, cinsel bağımlılık, arzu, Hanna'nın otoriter Micheal'in ise boyun eğen bir yapıda olması onların ilişkilerinin özelliklerindedir. Bu ilişki sosyal açıdan değerlendirildiğinde Micheal'in kendinden yaşça büyük bir bayanla birlikte olmasının yanı sıra aralarındaki ilişkinin cinsel arzulara dayanması da ilişkinin sağlıklı bir beraberlik olmadığını göstergesidir. Micheal Hanna ile flört etme ya da yakınlaşma aşaması yaşamamıştır. Bunu Sophie adındaki kız arkadaşıyla yaşamıştır. Bu bağlamda 15 yaşındaki bir gencin yaşadığı ilişkinin boyutu düşündürücü bir noktadır.

Suç - Utanç - Cahiliyet - Kendini Kurban Etme.

Hanna suç ve utanç kavramlarıyla özellikle vurgulanan bir figür olarak karşımıza çıkar.³ Bu suçlu olup olmama olgusu aslında kendi için daha önemli olan başka duruma ya da öyküye gönderme olarak görülebilir.. Okuma yazma bilmeyen birisi olarak yaşadıkları ve bu durumdan dolayı boyun eğmek zorunda kaldığı şeyler onun yaşamını şekillendirir. Hanna'nın ömür boyu hapis cezası almasına neden olan şey Hanna'nın yazmadığı ama onun yazdığı iddia edilen bir rapordur. O raporu Hanna'nın yazdığını iddia edenlere karşı Hanna okumayı-yazmayı bilmediği anlaşılmasını sessiz kalmış ve bunun sonucunda ömür boyu hapis cezası almıştır. Burada Hanna karakteriyle geçmişle hesaplaşma uğrunda kendini kurban etme olgusu özdeşleştirilmiştir. Okur romanı okurken acaba olabilir mi, gerçekten bir kişi kendini bu şekilde kurban edebilir mi diye birtakım sorularla boğuşur. Okuma-yazma bilmemesi Hanna karakterinde o kadar derin bir iz bırakmıştır ki o karakterde bir kişinin bu şekilde davranması okur için çok da şaşırtıcı bir sonuç hazırlamayabilir. Ama bunun da ötesinde kolay kabullenilecek olmayan bir hapis cezası karşısında kendi vicdanını rahatlatmak için boyun eğmek zorunda kaldığı şeklinde bir yorum da yapılabilir.⁴ Hanna aslında nasyonal sosyalizm gerçekliğinde yaşayan zayıf yönlere sahip bir figürdür. Bu figürle Schlink o dönemde Hanna gibi iyi özelliklere sahip Almanların da

³ GARBE, J. 2002: *Deutsche Geschichte, In deutschen Geschichte der neunziger Jahre*, Königshausen&Neumann, Würzburg, s.148

⁴ MONITOR, G. 2004: *Seelenarbeit an Deutschland, Martin Walser in Perspective*, Radopi Editions, Amsterdam- New York, ss. 350-352

olduğunu göstermeyi amaçlamış olabilir. Onun iyi özelliklere sahip olduğunu romanda toplama kampındaki davranış şekliyle anlayabiliriz. Hanna küçük kızları yanına alıp onların kısa bir süre için de olsa Auschwitz'e gönderilmelerini engellemiş olur. Bu davranış biçimi de onun aslında iyi özelliklerle donatılmış bir figür olduğunu gösterir niteliktedir.

Hanna'nın suçluluk duygusunun yanı sıra Micheal de suçluluk duygusu taşımaktadır. Micheal, Hanna'yı aldattığı için ve daha sonra onu çok fazla aramadığı için kendini kötü hisseder ve onun yaşadıklarına kendisinin de sebep olduğunu düşünür. Kendini suçlar bir anlamda. Onun yaşadığı travma büyüktür, çünkü Hanna'nın okuma-yazmayı bilmediği zamanlarda onu hep iyi bir nasyonal sosyalist olarak görmüştür.

SONUÇ

Schlink Vorleser'de, bizzat tanık olmadığı ama yakınlarından sürekli o döneme ilişkin anılar dinleyerek büyüyen Alman kuşağının bir temsilcisi olarak, babalarının-dedelerinin yaşadığı travmanın aslında hala devam ettiğini ortaya koyan bir yazma eylemini gerçekleştirmiştir. Roman okuru, suç ve sorumluluk olgusu bağlamında dönemi yeni bir bakış açısından görmeye zorlamaktadır. Roman ayrıca Üçüncü imparatorluk döneminin korkularını yansıtması açısından iyi kurgulanmış bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanda insanın bilinçli ya da bilinçsiz yaptığı bir şeyden ömür boyunca nasıl sorumlu olduğu ve onunla sürekli hesaplaşmak zorunda kaldığı olaylar bir nedensellik ilişkisi içinde sunulur. Anlatılan olayların trajik boyutu dikkat çekicidir. Schlink'in kurguladığı 16 yaşındaki bir gençle kendinden 12 yaş büyük bir bayan arasında geçen aşk öyküsü romanda diğer olayları anlatmak açısından bir araç konumundadır. Amaç ise Üçüncü İmparatorluk döneminde yaşananlar aracılığıyla kadının kendisiyle hesaplaşmasını ortaya koymaktır. B. Schlink hem figür seçiminde, hem olay örgüsünü şekillendirmede ve öykülendirmede çok başarılı olmuştur. Yapıtın kazandığı uluslararası başarı bunun en büyük kanıtıdır.

KAYNAKLAR

- BRAESE, S. (Hrsg.), 2004: **Rechenschaft, juristischer und literarischer Diskurs in der Auseinandersetzung mit den NS- Massenverbrechen**, Wallstein Verlag, Göttingen.
- FISCHER, T.-MATTHIAS, N. L. (Hrsg.), 2007: **Vergangenheitsbewältigung in Deutschland Debatten- und Diskursgeschichte des Nationalsozialismus nach 1945**, Transcript Verlag, Bielefeld.
- FRICKE, H. 2004: **Das hört nicht auf Trauma**, Literatur und Empathie, Wallstein Verlag, Göttingen.
- GARBE, J. 2002: **Deutsche Geschichte, In deutschen Geschichte der neunziger**

- Jahre**, Königshausen&Neumann, Würzburg.
- KAISER, N. 2011: **Ein unvoreingenommener Blick auf einige Klassiker der neueren deutschen Literatur**, Theo Honnef Verlag, Norderstedt
- MONITOR, G. 2004: **Seelenarbeit an Deutschland**, Martin Walser in Perspective, Radopi Editions, Amsterdam- New York.
- REICHEL, P. 2001: **Vergangenheitsbewältigung in Deutschland Die Auseinandersetzung mit der NS- Diktatur in Politik und Justiz**, C.H.Beck Verlag, München.
- SCHLINK, B. 2011: **Okuyucu**, (Çev. Cemal Ener), İletişim Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.
- SCHNEIDER, S. (Hrsg.), 2005: **Lektüren für 21. Jahrhundert Klassiker und Bestseller der deutschen Literatur von 1900 bis heute**, Königshausen&Neumann, Würzburg.
- WOLFFSOHN, M. 1989: **“Von der verordneten zur freiwilligen “Vergangenheitsbewältigung”?: Eine Skizze der bundesdeutschen Entwicklung 1955/1965”**, German Studies Review, Februar.